

Ἐκκλησία τῶν Γνησίων Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν Ἑλλάδος
Ἱερὰ Σύνοδος

Ἀριθμ. Πρωτ. 2957

Ἐν Ἀθήναις, 24-10/6-11-2019

Ἐγκύκλιος
Περὶ Γάμου καὶ Διαζυγίου

*Ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ Πατέρες καὶ Ἀδελφοί,
Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά·*

Ἐνα ἀπὸ τὰ Μυστήρια τῆς ἁγίας Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας μας εἶναι καὶ τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου, τὸ ὁποῖο καλεῖται «Μέγα» (Ἐφ. ε' 32). Πρόκειται γιὰ τὴν εὐλογία τοῦ ἐκουσίου καὶ ἰσοβίου δεσμοῦ τῶν συζύγων, ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικός, μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε ὁ ἔγγαμος βίος τους νὰ ἐξαγιασθεῖ χάριν ἀλληλοβοήθειας στὴν κοινὴ ζωὴ καὶ χριστιανικὴ τους πορεία, ὅπως καὶ χάριν γεννήσεως νομίμων τέκνων καὶ χριστιανικῆς διαπαιδαγωγήσεώς τους.

Ὁ Γάμος εἶναι ὁδὸς πού ὁ Θεὸς συνέστησε γιὰ ἐπίτευξη τοῦ τελικοῦ καὶ ὕστατου σκοποῦ τῆς δημιουργίας καὶ ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι ὁ Ἁγιασμός (βλ. Λευϊτ. κ' 7, 26, Α' Πέτρο. α' 16).

Τὸ Μυστήριον περιγράφεται μὲ σαφήνεια στὴν Ἁγία Γραφή: «ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν» (Γεν. β' 24, Ματθ. ιθ' 5-6, Ἐφ. ε' 31). Ἐν τούτοις, ἀποτελεῖ μέσον καὶ ὄχι αὐτοσκοπὸν, γιὰ τὴν κατόρθωση τῆς τελειώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς σωτηρίας του, καὶ ὄχι βέβαια τῆς ἐκτροπῆς καὶ ἀπωλείας του. Ἐνα πολὺ σημαντικὸν μέσον, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀπορρέουν σπουδαῖα ἀγαθὰ γιὰ τὴν ζωὴ καὶ εὐλογία τοῦ ἀνθρώπου (τεκνογονία, συντροφικότητα, ἀσφάλεια, προστασία, ἀλληλοσυμπλήρωση, κοινωνία κ.λπ.). Καὶ τοῦτο, ὥστε μὲ τὴν βοήθεια τῆς θείας Χάριτος ὁ βίος τῶν συζύγων μέσα στὴν πνευματικότητα καὶ καθαρότητά του νὰ μοιάζει καὶ νὰ προτυπώνει τὸν πνευματικὸν γάμον τοῦ πιστοῦ, ὅπως καὶ τῆς Ἐκκλησίας, μὲ τὸν Νυμφίον Χριστόν. Ὁ ἄνθρωπος συμμετέχει

μέ τον τρόπο αυτό στην δημιουργική αγάπη του Θεού, ή οποία αποτελεί εικόνα της θυσιαστικής αγάπης του Χριστού για την Εκκλησία.

Υπάρχει ιεράρχηση στον Γάμο, ή οποία όταν δεν λαμβάνεται υπ' όψιν προξενεί δυσλειτουργίες και προβλήματα. Ο άνδρας τίθεται ως κεφαλή, και σαν τον Χριστό αγαπά μέχρι θυσίας την γυναίκα και την οικογένειά του, ενώ ή γυναίκα ως ισότιμο μέλος, που έχει κληθεί στην απόλαυση των αυτών αιώνιων αγαθών, οφείλει να επιδεικνύει τον σεβασμό και την ύποταγή στον άνδρα της. Και έτσι αποτελούν εύλογημένη συζυγία, μία «κατ' οίκον εκκλησία», όπου βασιλεύει ή ειρήνη και ή αγάπη του Θεού, και όπου τα παιδιά που στέλνει ο Θεός γίνονται αποδεκτά ως τα πιο πολύτιμα δώρα Του και οι πιο έμφανείς και πολύτιμες αποδείξεις της αγάπης των συζύγων.

Η αγάπη του ανδρογύνου, ως αδιάπτωτη όμόνοια ψυχών και σωμάτων, αποκτά εν Χριστώ πληρότητα και τελειότητα και γίνεται αδιάλειπτη και παντοτινή. Με τα άγια Μυστήρια και τις Αρετές τρέφεται και ζωοποιείται, ώστε οι σύζυγοι ως μία ψυχή και ένα σώμα να συνεργούν από κοινού στην αύξηση της Εκκλησίας και στην καλύτερευση της κοινωνίας. Ο ακατάλυτος δεσμός τους έχει τόση σημασία και βαρύτητα, ώστε ο Κύριός μας να αποκλείει έντελως τὸ ένδεχόμενο του χωρισμού και της διασπάσεως: «ὁ οὖν ὁ Θεός συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω» (Ματθ. ιθ' 6, Μάρκ. ι' 9). Και ὁ Απόστολος Παῦλος τονίζει: «γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι... ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι» (Α' Κορ. ζ' 10-11).

Γιὰ νὰ συμβεῖ αυτό, δέν ἀρκεῖ ή ανθρώπινη καλή θέληση. Για την ενεργοποίηση της θείας δωρεᾶς για πρόοδο και επιτυχία, απαιτεῖται μὲν συνεχῆς ανθρώπινη προσπάθεια, ἀλλὰ κυρίως ἐπίκληση της θείας ἐνισχύσεως και βοηθείας. Μόνον εν Χριστώ ένα ἀληθινά αγαπημένο ανδρογύνο ἐπιθυμεῖ την τελειότητα στην αγάπη, διότι μόνον ή Χάρη Του παρέχει την δυνατότητα ἐκπληρώσεως ενός τόσο ὑψηλοῦ στόχου. Μόνον ὁ Χριστός μεταμορφώνει τις σχέσεις, ὅπως μετέτρεψε τὸ νερό σὲ κρασί στον Γάμο της Κανᾶ, τις ἐμβαθύνει και ἀποκαθαίρει ἀπὸ τὸν κίνδυνο νὰ ἐκτραποῦν σὲ ἁμαρτία και βεβήλωση. Μόνον Αὐτός λυτρώνει ἀπὸ τοὺς κλυδωνισμοὺς της ζωῆς, οἱ ὅποιοι κτυποῦν ἀπὸ διάφορες κατευθύνσεις, ἐσωτερικά και ἐξωτερικά, την πορεία και την σχέση ἀκόμη και τοῦ πιο αγαπημένου ανδρογύνου.

* * *

Τὸ ἀδιάλυτον τοῦ Γάμου αἴρεται κατὰ φυσικὸ λόγο μόνον ἀπὸ τὸν θάνατο. Σωματικά μόνον ἐπέρχεται χωρισμός, ἀφοῦ τὸ ένα μέρος μεταβαίνει στην ἄλλη ζωή. Τὸ ἕτερο μέρος που παραμένει στην πα-

ροῦσα ζωὴ θὰ πρέπει κανονικὰ νὰ ἔχει τὴν αἴσθησιν ὅτι ἡ συζυγία δὲν ὑφίσταται μὲν στὴν ἄλλη ζωὴ ὅπως τὴν γνωρίζουμε ἐδῶ, ἀλλὰ ἡ πνευματικὴ κοινωνία τοῦ ζεύγους ἔχει αἰώνια προοπτικὴ, ἀφοῦ ὁλοκληρώνεται στὴν αἰωνιότητα, ὡς κοινωνία ἀληθινῆς ἀγάπης καὶ ἐνότητος. Στὴν ἄρση τῶν Στεφάνων στὴν Ἀκολουθία τοῦ Γάμου παραδίδουμε αὐτοὺς στὸν Θεό, γιὰ νὰ τοὺς «ἀναλάβει» στὴν Βασιλεία Του, δηλώνοντας ἀκριβῶς αὐτὴ τὴν οὐσιώδη ἀλήθεια.

Ἐν τούτοις, στὴν περίπτωση χηρείας ὅταν συντρέχουν σοβαροὶ λόγοι γιὰ σύναψη ἄλλου Γάμου, τότε αὐτὸς εἶναι ἐπιτρεπτός καὶ ἐκκλησιαστικὰ ἀποδεκτός, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶναι κάτι τὸ ὑποχρεωτικὸ καὶ ἐπιβεβλημένο. Ἄλλωστε καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος προτείνει, γιὰ παράδειγμα, οἱ νεώτερες χῆρες καλύτερα νὰ ὑπανδρεύονται, γιὰ ἀποφυγὴ σκανδαλισμῶν καὶ σαρκικῶν ἐκτροπῶν ἀπὸ ἀπρόσεκτη συμπεριφορὰ (Α΄ Τιμ. ε΄ 14).

* * *

Νόμος ἐπέτρεπε στὸν ἄνδρα ἂν ἔβρισκε κάτι «ἄσχημον» στὴν γυναῖκα του πού δὲν τὸ ὑπέφερε, νὰ τῆς δίδει «βιβλίον ἀποστασίου», δηλαδὴ διαζύγιο (Δευτ. κδ΄ 1-4). Ὅμως, ἀκόμη καὶ τότε ἔπρεπε νὰ ἐπικαλεσθεῖ ἀποδεικτικὰ στοιχεῖα, διότι διαφορετικὰ τοῦ ἐπιβαλλόταν πρόστιμο καὶ μὴ δυνατότητα χωρισμοῦ. Τὸ ἦθη ἦταν πολὺ αὐστηρὰ καὶ τὸ διαζύγιο ἐθεωρεῖτο «μισητὸ» ἀπὸ τὸν Θεὸ (Μαλ. β΄ 13-16). Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Νόμος διέτασσε: «οὐ μοιχεύσεις» (Ἐξ. κ΄ 13) καὶ «οὐκ ἐπιθυμήσεις τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον σου... οὔτε τὴν παιδίσκην αὐτοῦ» (Δευτ. ε΄ 18, 21).

Ὁ Κύριος στὴν περίοδο τῆς Χάριτος σὲ σχετικὴ ἐρώτησιν τῶν Μαθητῶν Του ἐπιβεβαίωσε γιὰ τὸ ἀκατάλυτον τοῦ Γάμου καὶ ὑπενθύμισε ὅτι ἂν εἶχε ἐπιτραπῆ τὸ διαζύγιο («βιβλίον ἀποστασίου») ἦταν γιὰ τὴν σκληροκαρδία καὶ βαρβαρότητά τους, πρὸς ἀποφυγὴν ἀκόμῃ καὶ φόνων. Μόνον σὲ συζυγικὴ ἀπιστία ἐπιτρέπεται τὸ διαζύγιο [«παρεκτός λόγου πορνείας» (Ματθ. ε΄ 32)], ἀλλὰ καὶ πάλι ὄχι ὑποχρεωτικά, διότι ὁ λόγος τοῦ Κυρίου ἐπιτρέπει τὸν χωρισμὸ σὲ περίπτωση πού τὸ ἀπατημένο μέρος δὲν δύναται νὰ ὑποφέρει αὐτὸ πού συνέβη καὶ βεβαίως καθόλου δὲν τίθεται ἐδῶ τὸ ἐνδεχόμενο συνάψεως νέου Γάμου. Πρᾶγμα πού σημαίνει, ὅτι ἀκόμη καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ δὲν τίθεται ἄμεσο θέμα ἀδείας γιὰ σύναψη δευτέρου Γάμου, ἐν ἀναμονῇ μετανοίας τοῦ ὑπαιτίου καὶ πιθανῆς διαλλαγῆς. Καὶ μόνον ἂν τοῦτο δὲν ἐπιτυγχάνεται, τότε ἄδεια γιὰ δεύτερο Γάμο **δύναται κανονικὰ νὰ λάβει μόνον τὸ ἀθῶο μέρος καὶ ὄχι τὸ ἔνοχο**. Διότι ἐκεῖνο ὀφείλει νὰ θρηνηθῆ διὰ βίου γιὰ τὴν πτώση του (βλ. Σχόλια στὸν 48ο Ἀποστολικὸ Κανόνα τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου Ἀγιορείτου).

Πάντως, όταν τὸ Διαζύγιο κρίνεται ἀναπόφευκτο, ἐκδίδεται ὑπὸ προϋποθέσεις. Ἀπὸ παλαιὰ στὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, τὸ ἀναίτιο καὶ ὄχι τὸ ἔνοχο μέρος ὑπέβαλε σχετικὴ αἴτηση στὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἀρχή, ὥστε ἡ ὑπόθεση νὰ ἐξετασθεῖ καὶ νὰ καταβληθεῖ προσπάθεια συμφιλίωσης ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπο. Μόνον σὲ ἀποτυχία τούτου ἐξεδί-
δετο Διαζύγιο. Ἡ πράξη αὐτὴ ἦταν καὶ κανονικὰ εἶναι ἀποκλειστικὴ ἀρμοδιότητα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαστηρίου ὅπου κανεὶς ἐξω-
γενὴς παράγοντας δὲν παρενέβαινε καὶ κανονικὰ δὲν παρεμβαίνει.

Ἐν τούτοις, ἡ ἔκδοση ἐκκλησιαστικοῦ Διαζυγίου ἐθεωρεῖτο ἀνε-
καθεν πράξη ἀποτροπιαστικῆ. Στὰ πρωτοχριστιανικὰ χρόνια ὁ δεύ-
τερος Γάμος ἀκόμη μάλιστα καὶ γιὰ τοὺς ἐν χηρείᾳ διατελοῦντας,
ἀπεκαλεῖτο «εὐπρεπὴς μοιχεία» (Ἀπολογητοῦ Ἀθηναγόρου, «Πρεσβεία
[Ἀπολογία] περὶ Χριστιανῶν», § 33, ΒΕΠΕΣ τ. 4, σελ. 308).

Ἦς πρὸς τὴν ἀπαγόρευση Διαζυγίου χάριν συνάψεως νέου Γάμου,
ὁ 48ος Ἀποστολικὸς Κανόνας εἶναι σαφής: «Εἴ τις λαϊκὸς τὴν ἑαυ-
τοῦ γυναῖκα ἐκβαλὼν, ἑτέραν λάβῃ, ἢ παρὰ ἄλλου ἀπολελυμένην,
ἀφοριζέσθω». Γιὰ τὸν λόγο αὐτό, ἂν κάποιος χωρίσῃ ὄχι γιὰ ἀπι-
στία συζυγικῆ, καὶ συνάψῃ ἄλλη σχέση, πρέπει νὰ κανονίζονται
ὡς μοιχοὶ ἕως ὅτου μετανοήσῃ (ἦτοι 7 ἔτη ἀκοινωνησίας κατὰ τὸν
87ο Κανόνα τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου, 20ὸ τῆς Ἀγκύρας καὶ 77ο
τοῦ Μ. Βασιλείου).

Ἐ 113ος Κανόνας τῆς Καρθαγένης λέγει ὅτι τὰ ἀνδρόγυνα ποὺ χω-
ρίζουν ἄνευ πορνείας/μοιχείας, ἢ πρέπει νὰ μένουν πλέον ὡς ἔχουν
ἀνύπανδρα, ἢ νὰ διαλλαγοῦν. Τοῦτο βέβαια ἀπηχεῖ τὴν Ἀγιογρα-
φικὴν διδασκαλία, ὅτι ἂν ἡ γυναῖκα χωρίζεται ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς νὰ
μείνῃ ἄγαμη. Ἄν δὲν μπορεῖ, τότε νὰ συμφιλιώνεται μὲ τὸν ἄνδρα
τῆς. Καὶ ὁ ἄνδρας νὰ μὴν ἀφήνῃ τὴν γυναῖκα του (Α΄ Κορ. ζ΄ 10-11).

Αὐτὸς ποὺ θὰ χωρίσῃ τὴν γυναῖκα του ὄχι γιὰ συζυγικὴ ἀπιστία
γίνεται αἴτιος, ὡς ἠθικὸς αὐτουργός, νὰ θεωρεῖται ἐκείνη μοιχαλίδα
ἂν ὑπανδρευθεῖ ἄλλον (Ματθ. ε΄ 31-32). Ὅπως καὶ αὐτὴ ποὺ θὰ ἀφήσῃ
τὸν ἄνδρα τῆς γιὰ νὰ πάρῃ ἄλλον (Μάρκ. ι΄ 12).

Ἐ Κυριακὸς λόγος εἶναι ἀπολύτως αὐστηρός: «Πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν
γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει, καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην
ἀπὸ ἀνδρός γαμῶν μοιχεύει» [Καθένας ποὺ χωρίζει τὴν γυναῖκα του
καὶ νυμφεύεται ἄλλη, διαπράττει μοιχεία, καὶ καθένας ποὺ νυμφεύ-
εται διαζευγμένη ἀπὸ τὸν ἄνδρα τῆς, διαπράττει μοιχεία] (Λουκ. ις΄
18). Τὸ σαφέστατο συμπέρασμα εἶναι ὅτι οἱ διαζευγμένοι ποὺ ξανα-
παντρεύονται (ἐκτὸς τῆς προαναφερθείσης περιπτώσεως συζυγικῆς
ἀπιστίας) λογίζονται κανονικὰ ὡς μοιχοί.

Στὴν ἀπαγόρευση Διαζυγίου συντείνει ἰδιαίτερος καὶ ὁ σημαντικὸς λόγος ὑπάρξεως τέκνων, καὶ μάλιστα ἀνηλίκων· τοῦτο ἰσχύει ἀκόμη καὶ γιὰ ὅσους ἢ ὅσες ἐπιθυμοῦν τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ Γάμου «προφάσει ἀσκήσεως».

Στὰ σοβαρὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ὑφίστανται στοὺς Γάμους καὶ κάποτε τοὺς κλονίζουν συθέμελα, ἡ σύσταση τῆς Ἐκκλησίας στὰ ζεύγη καὶ μάλιστα στὶς γυναῖκες εἶναι αὐτὴ τῆς Ὑπομονῆς (βλ. 9ο Κανόνα Μ. Βασιλείου) ὅ,τι καὶ ἂν ὑποφέρει τὸ ἓνα μέρος ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἀκόμη καὶ δαρμούς καὶ ἀδικίες καὶ κατασπατάληση περιουσίας/προίκα, ἕως καὶ αὐτὴ τὴν περίπτωση τοῦ δαιμονισμοῦ!

Ἐξαίρεση γίνεται μόνον σὲ ἰδιαίτερα ἔκτακτες περιπτώσεις, ὅταν γιὰ παράδειγμα ἔχουμε ἀποδεδειγμένα ἐπιβουλή κατὰ τῆς ζωῆς, ἢτοι ἀπόπειρα φονεύσεως ἐνὸς μέρους ἀπὸ τὸ ἄλλο, ἢ κάποιον ἄλλο λόγο πὺ ἀπαντᾶται στὴν Κανονιστικὴ Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας (αἵρεση, συγγένεια σαρκικὴ ἢ πνευματικὴ, μοναχικὴ ἀφιέρωση ἐκ συμφώνου, «ἀφάνεια» μακρᾶς διαρκείας, ἐγκατάλειψη συζυγικῆς ἐστίας, αἰχμαλωσία, προαγωγή σὲ μοιχεία, ἐπιβουλή σωφροσύνης παρὰ φύσιν, ψευδῆ κατηγορία γιὰ δῆθεν διάπραξη μοιχείας, συγκατοίκηση μὲ παλλακίδα, ἄμβλωση παρὰ τὴν ἀντίθεση τοῦ ἄλλου μέρους).

Λόγω λοιπὸν ἀνθρώπινης ἀποτυχίας καὶ ἀδυναμίας τελεῖται σὲ κάποιες περιπτώσεις δεῦτερος Γάμος καὶ ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία στὸ ζήτημα αὐτὸ ἐπεδείκνυε μὲν σχετικὴ συγκατάβαση καὶ ἐλαστικότητα, στὸ πνεῦμα τῆς Οἰκονομίας, χωρὶς βεβαίως καὶ νὰ καταστρατηγεῖ τίς βασικὲς Ἀγιογραφικὲς καὶ Κανονικὲς ἀρχές γιὰ τὸ εὐαίσθητο αὐτὸ ζήτημα.

Ὁμως, ὁ δεῦτερος Γάμος καὶ στὶς λίγες ἐκεῖνες περιπτώσεις πὺ εἶναι ἐπιτρεπτός, ἐκλαμβάνεται ὡς τελούμενος «κατὰ συγχώρησιν», χωρὶς νὰ εἶναι κατὰ πάντα εὐλόγος καὶ ἀκατηγόρητος. Γιὰ τὸν λόγο αὐτόν, ὅποιος τελέσει ἀκόμη καὶ δικαιολογημένα δεῦτερο Γάμο δέχεται τὸ ἐπιτίμιο τῆς ἀκοινωνησίας ἐπὶ ἓνα ἢ δύο ἔτη (4ος Κανόνας Μ. Βασιλείου). Ἐπίσης, ὁ δίγαμος κανονικὰ δὲν στεφανώνεται (2ος Κανόνας Ἁγίου Νικηφόρου Κων/λεως), ἂν καὶ στὰ ἐν χρήσει Εὐχολόγια προβλέπεται στέψη ἀκόμη καὶ σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωση, οὔτε καὶ ὁ Πρεσβύτερος πὺ εὐλογεῖ τὸν Γάμο αὐτὸ παρακάθεται ἐν συνεχείᾳ στὸ γαμήλιο δεῖπνο (7ος Κανόνας Νεοκαισαρείας), διότι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγχαίρει σὲ κάτι τὸ ὁποῖο ἐπιτιμᾶται.

Στὴν συνάφεια αὐτὴ εἶναι σκόπιμο νὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι γιὰ τοὺς ἀφιερωμένους στὸν Θεὸ Μοναχοὺς καὶ Μοναχές ὁ Γάμος ἀπογορεύ-

εται έντελῶς, ἀκόμη καὶ ἂν αὐτοὶ ἀποβάλλουν τὸ σχῆμα τῆς Μετανοίας (6ος Μ. Βασιλείου καὶ 16ος τῆς Δ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου), οἱ δὲ ἔγγαμοι Ἱερεῖς καὶ Διάκονοι δὲν δύνανται νὰ συνάψουν δεύτερο Γάμο ἀκόμη καὶ σὲ περίπτωση χηρείας ἢ καὶ καθαιρέσεως ἀπὸ τὴν Ἱερωσύνη (26ος Ἀποστολικός, 6ος καὶ 44ος Κανόνες Μ. Βασιλείου καὶ 6ος τῆς ΣΤ΄ Οἰκουμενικῆς Συνόδου).

Ο δὲ τρίτος Γάμος, πού ὑπάρχει ἀκόμη καὶ αὐτός, θεωρεῖται «παρανομία» κατὰ τὸν Ἅγιο Γρηγόριο Θεολόγο, ἢ «πορνεία κεκολασμένη» κατὰ τὸν Μ. Βασίλειο («συνεσταλμένη» τὴν ἀποκαλεῖ ὁ Ἅγιος Νικόδημος Ἁγιορείτης). Ὁ τρίγαμος λαμβάνει ἐπιτίμιο 5 ἐτῶν ἀκοινωνησίας (3ος Κανόνας Νεοκαισαρείας, 4ος Μ. Βασιλείου) καὶ κατόπιν ἐπιτρέπεται νὰ κοινωνεῖ τρεῖς μόνον φορὲς ἐτησίως.

* * *

Ὅλα αὐτὰ ὑπενθυμίζονται στὸν Κλῆρο καὶ τὸν Λαὸ τῆς Ἐκκλησίας μας, ὄχι γιὰ νὰ προξενήσουν κάποιον φόβο ἢ δυσφορία νομικῆς καὶ σχολαστικῆς φύσεως, ἀλλὰ γιὰ νὰ διακηρυχθεῖ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδό μας ἡ σωστικὴ Εὐαγγελικὴ καὶ Κανονικὴ ἀκρίβεια ὡς πρὸς τὰ σοβαρὰ θέματα τοῦ Γάμου καὶ τοῦ Διαζυγίου, διότι ὑπάρχει ἐν πολλοῖς ἄγνοια σὲ βασικὰ πράγματα τῆς Πίστεώς μας, ὅπως ἐπίσης καὶ προσπάθεια κάποτε παρακάμψεως ὅσων ἰσχύουν μὲ κριτήρια κοσμικὰ καὶ ἐξω-εκκλησιαστικά.

Στὴν ἐποχὴ μας γνωρίζουμε ὅτι ἡ σαρκολατρία κατακυριεύει ἐν πολλοῖς ἐγγάμους καὶ ἀγάμους καὶ αὐτὸ προβάλλεται μὲ κάθε τρόπο καὶ μέσον στὴν σύγχρονη πραγματικότητα ὡς φυσικὸ καὶ ἀποδεκτὸ ἢ ἀκόμη καὶ ὡς ἀναγκαῖο (!), οἱ ἐκκλησιαστικὲς ἀρχὲς Πίστεως καὶ Ἠθους κλονίζονται συθέμελα, οἱ σχέσεις δοκιμάζονται, ἡ οἰκογένεια πλήττεται μὲ κάθε τρόπο ὡς πρὸς τὴν ἐνότητα καὶ συνοχὴ τῆς. Γι' αὐτὸ καὶ εἶναι ἐπιτακτικὴ ἡ ἀνάγκη ἐμμονῆς στὰ παραδεδομένα πάση θυσίᾳ καὶ προφυλάξεως ἀπὸ τὴν πτώση στὰ ἀπογορευμένα.

Οἱ ἀνεπίτρεπτες οικονομίες, συγκαταβάσεις καὶ παραβάσεις μπορεῖ νὰ φαίνονται ὅτι «ἀναπαύουν» τοὺς συγχρόνους ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι συνήθως καὶ τὰ ἁμαρτωλὰ θελήματά τους ἐπιθυμοῦν νὰ ἱκανοποιοῦν, καὶ τὰ πάθη τους νὰ ἀμνηστεύουν, ἀλλὰ καὶ τὸν καθησυχασμὸ τῆς συνειδήσεώς τους νὰ λαμβάνουν, δὲν εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ ἔχουν τὴν θεία ἔγκριση καὶ εὐλογία, οὔτε βεβαίως νὰ παρέχουν τὴν ψευδαίσθηση τῆς ἐξασφαλίσεως αἰωνίου σωτηρίας.

Ζοῦμε σὲ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποία κυριαρχεῖ ἡ τραγικότητα τοῦ «αὐτομάτου» καὶ τοῦ «συναινετικοῦ» διαζυγίου. Ἡ Πολιτεία μὲ συνοπτικὲς διαδικασίες λύει πλέον πάρα πολὺ εὐκόλα καὶ γρήγορα ἀπὸ

νομικῆς πλευρᾶς τοὺς Γάμους, ἀκόμη καὶ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι τελέσθη-
καν κανονικῶς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία μας. Καὶ τοῦτο, διότι οἱ ἄνθρωποι,
ἀκόμη καὶ οἱ θεωρούμενοι ὡς πιστὰ μέλη τῆς Ἐκκλησίας, ἀπώλεσαν
ἐν πολλοῖς τὸ «μέτρο» καὶ «κριτήριον» τῶν ἐπιλογῶν τους. Ἀντὶ γιὰ
τὸν αἰώνιο Θεὸ καὶ τὸν ἀκατάλυτο Λόγο καὶ Νόμο Του, ὑπερισχύουν
οἱ θελήσεις καὶ τὰ πάθη τῶν ἀνθρώπων, ἡ ἀνυπονησία, ἡ διάθεση
καταβάσεως ἀπὸ τὸν σταυρό, ἡ ἐγκατάλειψη τῶν εὐθυνῶν, ἡ διασά-
λευση τῶν ἰσορροπιῶν, ἡ ἐπικράτηση αὐτοῦ ποῦ ἱκανοποιεῖ καὶ ὄχι
αὐτοῦ ποῦ πρέπει.

Ἡ εὐκόλη προσφυγὴ εἶναι στὰ δικαστήρια, στὶς κοσμικὲς ἀρχές γιὰ
«λύση» τοῦ Γάμου, ὥστε μετὰ οἱ ἐκκλησιαστικὲς Ἀρχές νὰ ἀναγκα-
σθοῦν, μὲ εἰσαγγελικὴ μάλιστα παραγγελία καὶ πρὸ τετελεσμένου
εὐρισκόμενες, νὰ «ἐπικυρώσουν» καὶ πνευματικὰ αὐτὸ ποῦ «ἐπιτεύ-
χθηκε» κοσμικά! Οἱ ὄροι ἔχουν δυστυχῶς ἀντιστραφεῖ. Πρῶτα ἔπρε-
πε, ὅπως γινόταν πάντοτε, νὰ καταβληθεῖ προσπάθεια ἐκκλησια-
στικὴ γιὰ ἀποσόβηση τοῦ μοιραίου, καὶ μόνον ἂν τοῦτο ἀποτύγχανε
ἐπανελημμένα, μόνον τότε θὰ ἦταν δυνατὴ ἡ ἔναρξη διαδικασίας
λύσεως τοῦ Γάμου. Ἄν ἡ περαιτέρω συμβίωση τοῦ ζεύγους κριθεῖ
ἀπὸ τοὺς Πνευματικοὺς πατέρες τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας μας ὡς
μὴ δυνατὴ καὶ ὁ χωρισμὸς ἀναπόφευκτος, τότε μὲ συνοχὴ καρδί-
ας καὶ ὀδύνη βαθύτατη ἐκδίδεται ἀπὸ τοὺς κατὰ τόπους Ἀρχιερεῖς
ἐκκλησιαστικὸ Διαζευκτήριον.

Ὡς πρὸς τὴν δυνατότητα τελέσεως δευτέρου Γάμου, εἶναι ἀνάγκη
νὰ γίνεταί προσεκτικὴ ἔρευνα γιὰ τὸ ἐπιτρεπτόν ἢ μὴ τούτου κατὰ
περίπτωσιν, καὶ ἂν συντρέχει πράγματι ἀνάγκη –γιὰ τὴν πρόληψη
τῶν χειροτέρων– νὰ δίδεται τέτοια ἄδεια, τότε αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ
ἀποτελεῖ ὄντως ποιμαντικὴ οἰκονομία καὶ ὄχι προφανῆ παρανομία,
ἢ ὅποια μόνον ἐπιβάρυνση ἐπιφέρει καὶ ὄχι ἀνάπαυση καὶ εὐλογία
Ἁγιοπνευματικὴ στοὺς ἐμπλεκόμενους.

* * *

Τέκνα ἐν Κυρίῳ ἀγαπητά·

Εἶναι ἐπείγουσα ἀνάγκη νὰ φροντίσουμε νὰ καταρτισθοῦμε,
Κλῆρος καὶ Λαός, στὴν ὀρθὴ ἐπίγνωση τόσο τῶν εὐλογιῶν, ὅσο καὶ
τῶν ὑποχρεώσεων ποῦ ἐπιφέρει τὸ Μυστήριον τοῦ Γάμου σὲ ὅσους
τὸ ἐπιλέγουν, ὥστε νὰ διαφυλάσσεται πάση θυσίᾳ ἡ ἱερότητά του
καὶ τὸ ἀνεπίτρεπτον τῆς διασπάσεώς του, ἀφοῦ δόθηκε παρὰ Θεοῦ
ὡς ὁδὸς σωτηρίας, ἔστω καὶ δύσκολης καὶ μαρτυρικῆς, καὶ ὄχι ἀπω-
λείας. Ἡ ἄρνηση αὐτῆς τῆς ὁδοῦ ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὸ ἓνα μέλος, παρὰ
πιθανὸν τὴν θέληση τοῦ ἑτέρου, ἴσως διότι δὲν συνέβη ἡ ἀπαραίτη-

τη μετάβαση ἀπὸ τὸ «ἐγὼ» στὸ «ἐμεῖς», συνιστᾶ μία τραγωδία ἢ καὶ προδοσία μὲ πάρα πολὺ σοβαρὲς συνέπειες καὶ στὴν παρούσα ζωὴ καὶ στὴν μέλλουσα. Ὅσο δύσκολες καὶ φαινομενικὰ διάφορες καὶ ἂν εἶναι οἱ σύγχρονες συνθήκες ζωῆς, ἡ οὐσία τῶν πραγμάτων δὲν ἀλλάζει, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ Φωνὴ τῆς Ἐκκλησίας δὲν ἀλλοιώνονται οὔτε προσαρμόζονται σὲ σχέση μὲ τὶς ἐφάμαρτες συνήθειες καὶ παραβάσεις τῶν ἀνθρώπων· διότι αὐτὸ ποὺ δεικνύουν καὶ προστατεύουν εἶναι ἡ ἀληθινὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ θεοείδεια καὶ αἰώνια σωτηρία του, καὶ ὄχι ἡ συγκατάβαση στὴν ἔκπτωση καὶ ἀπειθειά του, παρὰ τὴν φιλόνηθη Οἰκονομία ποὺ ἐφαρμόζεται κατὰ περίπτωσι γιὰ τὴν διαφύλαξη καὶ ἀνόρθωση τοῦ πεσμένου καὶ ὄχι γιὰ τὴν ἀποδοχὴ καὶ «νομιμοποίηση» τοῦ μὴ ἐπιτρεπτοῦ.

Εἶθε ἡ Χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν νὰ μᾶς ὀδηγεῖ στὴν ἐπίγνωσι τοῦ Θεοῦ θελήματος στὴν ζωὴ μας καὶ στὴν συνεπῆ ἐπιτέλεσή του, πρὸς σωτηρίαν αἰώνιον. **Ἀμήν!**

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Καλλίνικος
καὶ τὰ Μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου